

Наставно-научном већу Факултета политичких наука

Одлуком Наставно-научног већа ФПН одређени смо у комисију за преглед и оцену докторске дисертације кандидата мр Татјане Милошевић „Војнополитички односи Југославије и САД 1964-1974.“.

Након што смо прочитали рукопис који је кандидаткиња поднела и усагласили ставове, подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Мр Татјана Милошевић је рођена 8. априла 1974. године у Суботици. Земунску гимназију је завршила у Београду 1993. године. Основне студије је завршила на Филозофском факултету Универзитета у Београду октобра 2000. године на Катедри историје Југославије. Последипломске магистраске студије је завршила на Факултету политичких наука успешно одбравивши 10. новембра 2011. године магистарски рад на тему „Војнополитички односи Југославије и САД 1956-1963.“, чиме је стекла стручни назив магистра политичких наука.

Од 2002. године мр Татјана Милошевић ради у Министарству одбране Републике Србије, прво у Војном архиву, да би 2006. године прешла у Институт за стратегијска истраживања где је и данас запослена као војни службеник у Одељењу за војну историју на месту истраживача-сарадника и обавља послове који се односе на фундаментална истраживања војне и ратне историје српског народа, презентовање и популаризацију војне историје српског народа у земљи и иностранству, планирање, организацију, евалуацију и координацију задатака НИД у области војне историје у Министарству одбране.

Током своје професионалне каријере, учествовала је на више домаћих и међународних конференција, симпозијума, семинара и курсева од којих су неки

односили на безбедност, одбрамбену политику и реформу система безбедности и одбране. Од 2015. године је стручни секретар редакције часописа *Војноисторијски гласник*.

Говори енглески језицима, а има и пасивно знање француског језика.

Током досадашњег образовања и професионалне каријере, кандидаткиња је стекла неопходна теоријско-методолошка и емпиријска знања из области међународних односа, спољне политике и безбедности, војне историје, која су била потребна да успешно обави истраживања за потребе израде докторске дисертације. Основна тема коју годинама прати и истражује јесте спољна политика Југославије у време Хладног рата (превенствено њен војно-политички аспект) и односи са Великим силама.

Одабрани објављени радови кандидата:

1. Т. Милошевић „Узроци кризе у функционисању балканског савеза“, *Балкански пакт 1953/1954, Зборник радова са научног скупа*, Београд, 2007, стр.154-168.
2. Т. Милошевић, „Југославија и САД у светлу хладноратовских криза 1956. године“, *Зборник радова Спољна политика Југославије 1950-1961*, Београд, 2008, стр. 292-307.
3. Т. Милошевић, „Посета Ворена Натера, помоћника секретара за одбрану САД за питања међународне безбедности Југославији 05-07. септембра 1970. године“, *Војноисторијски гласник*, 2/2014, Београд, 2014, стр. 269-283.
4. Т. Милошевић, „Први светски рат на страницама Војноисторијског гласника“ *Зборник радова Први светски рат, Србија, Балкан и Велике силе*, Београд, 2015, стр. 55-71.
5. *Балкански пакт 1953/1954: зборник докумената* (редакцијски одбор Милан Терзић...et al.), Београд, Војноисторијски институт, 2005, члан редакцијског одбора наведеног зборника (Татјана Лечић- Милошевић)

Докторска дисертација кандидаткиње мр Татјане Милошевић „Војно-политички односи Југославије и САД 1964-1974.“ Изузетно је обимна, написана на 622 странице стандардног текста, од којих је 611 страна сам рад, а 10 страница списак коришћених извора.

Дисертација садржи Предговор, Увод, једанаест основних глава („Утицај Џонсонове политике интервенционизма на југословенско-америчке односе“, „Преламање вијетнамске кризе на југословенско-америчке односе“, „Југославија, велике силе и Брионски пленум“, „Рефлексије блискоисточне кризе на југословенско-америчке односе“, „Последице доктрине ограниченог суверенитета на југословенско-америчке односе“, „ Почетак ере детанта“, „ Нови амерички прилаз

југословенској политици у покрету несврстаних“, „Критике југословенског друштва и приближавање Југославије Сједињеним државама“, „Међународни положај Југославије у време дестабилизације њеног друштва и оживљавања триангуларне политике коегзистенције великих сила“, „Реафирмација југословенске политике еквидистанце и америчке политике прагматизма“, „Политичке импликације Вашингтонске деларације на југословенско-америчке односе“) и Закључна разматрања.

Ова дисертација представља тематски заокружену целину у научном и методолошком смислу. Основна теоријска и садржинска полазишта су заснована на обимној литератури и бројним изворима. Кандидаткиња је користила монографије, научне и стручне радове великог броја страних и домаћих аутора. Закључци дисертације су поткрепљени ваљаном аргументацијом.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације су војни и политички односи Југославије и САД у периоду од 1964. до 1974. године, односно у раздобљу које обележавају снажни друштвени потреси у свету, који су додатно усложњени појавом политике тзв. неангажованих земаља, односно (касније преименованог) покрета несврстаних. Овај период био је контекст у ком се одвијао развој југословенско-америчких војнополитичких односа и промене које су се у њему дешавале утицале су на чиниоце који су највише утицали на међусобне односе, мотиве, интересе и циљеве којима су се руководили политички субјекти у процесу развијања политичких и војних односа. Кандидаткиња указује на значај сарадње или несарадње обе стране, установљава методе и средства које су обе стране користиле да би постигле одређени циљ и пратиле постигнуте ефекте и, на крају оцењује реалну улогу тих билатералних односа на укупне односе у тадашњим међународним односима.

У овом периоду, оцењује, актери односа између две земље (америчка „администрација“ и југословенско руководство) су креирали и реализовали своју политику зависно од стања у међународним односима, политике Југославије према великим силама и југословенског ангажовања у политици неангажованих/несврстаних земаља (тј. у покрету несврстаних). Та сложена ситуација је одређивала америчко-југословенске односе, који су у посматраном периоду константно осцилирали, односно имали своје успоне и падове када је реч о свим сегментима сарадње између две државе (политички односи, економска сарадња, војне набавке и научно-техничка сарадња). То је значило да су тадашњи односи у међународној заједници у великој мери диктирали односе двеју земаља и утицали на њихов интензитет. Америчко ангажовање у вијетнамском рату, интервенција у Доминиканској Републици, америчка подршка Израелу против Арапа током шестодневног рата на Блиском истоку, америчка умешаност у убиство чилеанског

председника Салвадора Аљендеа, подршка Израелу током Јомкипурског рата и учешће у решавању Кипарске кризе су довели до приближавања политичких ставова југословенског руководства ставовима СССР-а. Сагласност совјетског и југословенског руководства у приступу и начину решавања хладноратовских криза је имало за последицу незадовољство у круговима америчке владе, јавности а нарочито југословенске емиграције и пробудило је сумње у могућност повратка Југославије источном блоку. Југославија се борила за нови концепт светске политике и својом неприпадношћу ниједном блоку, антиколонијалном политиком, ставом против наоружавања блокова и подржавањем денуклеаризације биполарног света је утирала пут сарадњи са несврстаним земљама и изборила се за политику несврстаности. Југославија је у унутрашњој политици увела тзв. самоуправни социјализам (или национални комунизам, како су га звали на Западу). САД су у том периоду, сматра кандидаткиња у раду, настојале да очувају југословенску независност и територијални интегритет и биле су спремне да подрже Титов модел комунизма, да прихвате различита идеолошка опредељења две земље. Све ове „жртве“ америчка администрација је свесно подносила и то само из једног разлога – противљења политици СССР-а, које се сводило на онемогућавање шире реализације „Брежњевљеве доктрине“, односно совјетске концепције ограниченог суверенитета социјалистичких земаља. У посматраном периоду, сматра кандидаткиња, америчка администрација је настојала да контролише реалност југословенске независне политике, чију је доследност периодично преиспитивала. Амерички политички естаблишмент је успео да економски веже Југославију за САД, поштовањем југословенске привилегије (уз њу, само још Пољска као социјалистичка земља је то уживала) у трговини, тзв. клаузуле највећег повлашћења (КНП је важила још од 1881. године), као и одлагањем отплате југословенских дугова и проширењем кредитних аранжмана. Чак је био постигнут и споразум са тзв. Саветом портера о регулисању предратних дугова Југославије, као и споразум о обештећењу америчких грађана за национализовану имовину. С обзиром на све оштрију кризу у Југославији, САД су користиле и свој преодминантан утицај на међународне финансијске институције (ММФ, Међународну банку за обнову и развој). Од момента када је Југославија упала у „дужничку замку“, САД су се залагале за одређен степен либерализације југословенске привреде. Поред економске, САД су пружале Југославији и техничку помоћ, док су је периодично снабдевале потребним војним материјалима тј. омогућавале су јој војне набавке. Истовремено су САД оствариле и јаку сарадњу са Југославијом на просветно-научном нивоу преко тзв. *Фулбрајтовог програма* (од 1964. године).

Југославија је својим ангажовањем у решавању међународних криза и проблема изазивала негативне реакције и незадовољство у Сједињеним Државама. То је нарочито било евидентно током великих међународних криза попут вијетнамског рата, арапско-израелског рата 1967. године, војне интервенције земаља Варшавског

пакта у Чехословачкој 1968. године. Југословенска спољнополитичка ангажовања у решавању ових криза су често будила сумње у Сједињеним Државама о напуштању југословенске „неангажоване“ политике. Југославија је у покрету несврстаних после самита у Лусаки 1970. године преузела лидерску улогу у групи која је сваким даном била све бројнија и представљала моћну гласачку машинерију у оквиру Организације Уједињених нација. Због тога је америчка администрација почетком 1970-их прихватила политику несврставања као значајан фактор у међународним односима. Овакву промену америчка администрација је демонстрирала током Титове посета САД 1971, а потврдила током посете америчког државног секретара Хенрија Кисинџера Југославији новембра 1974. године. Важно је нагласити, оцењује кандидаткиња, да су мотиви сарадње између две државе били различити. Југословенска страна је била инспирисана превасходно разлозима економске природе, трговинском разменом, заједничким улагањима у циљу унапређења југословенске привреде као и заједничким научним истраживањима и продубљивањем научно-технолошке сарадње. За разлику од Југославије, амерички разлози су били изразито стратешки, те су у складу са тим Американци често „затварали очи“ пред идеолошким разликама ради добијања суштинске геополитичке предности у надметању са Совјетским савезом.

Избор ове теме докторске дисертације је производ личне заинтересованости кандидаткиње за научно истраживање међународних односа у периоду хладног рата, али истовремено и научне потребе да се боље разјасни, након детаљног анализирања, један историјски период који је доста, али ипак недовољно истражен и разјашњен обзиром на његов значај у историји међународних односа, али и историји наше земље.

Научни циљ истраживања је, по кандидаткињи, био научна дескрипција о предмету истраживања са елементима експланације и експликације, заснована на до сада постојећим и верификованим научним сазнањима у историјској и политиколошкој литератури, као и на резултатима њених оригиналних истраживања.

Друштвени циљ овог рада би био пружање доприноса схватању карактеристика развијања спољнополитичких односа са САД, кроз покушај усмеравања пажње друштвених субјеката на ову тематику (што је, сматра она, специфичност политичких наука), и коришћење резултата до којих се дошло у те сврхе (у смислу помоћи у сазнавању одређених токова политике и стицању искустава у вођењу спољне политике с великим силама).

4. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У складу са предметом и циљем истраживања, као и претходним знањем, кандидаткиња је у истраживање кренула са једном општом и седам посебних хипотеза које је формулисала као појединачна истраживачака питања.

Генерална хипотеза:

Војнополитички односи Југославије и САД у периоду 1964-1974. године одвијали су се у условима блоковске поделе света између две велике силе (САД и СССР) и базирали су се на стратешким интересима две стране, реалполитичким проценама и тренутним политичким околностима. Свеукупни односи били су веома разноврсни, динамични и, зависно од њихових актера и коришћених средстава, имали су одређене последице и резултате.

Посебна хипотеза 1:

Војнополитички односи између две земље развијали су се кроз различите фазе у зависности од политике коју је Југославија водила према великим силама, као и земљама Трећег света. Политички односи између Југославије и САД формирали су се у условима појаве „трећег блока“, тј. неангажованих земаља које су водиле политику неутралности, које су своју институционализацију доживеле почетком седамдесетих година XX века. Билатерални односи две земље су били такође одређени њиховим ангажовањем у решавању међународних проблема и криза (вијетнамски рат, арапско-израелски рат 1967, „Прашко пролеће“ 1968. године.)

Посебна хипотеза 2:

Субјекти војнополитичких односа били су политичка и војна руководства две земље, дипломатски представници, специјални изасланици, привредни чиниоци, удружења, организације и појединци у директним или индиректним везама са политичким или војним званичним представницима, новинари и дописници. Од међународних организација у овом периоду су нарочито биле ангажоване Уједињене нације, Међународни монетарни фонд, Међународна банка за обнову и развој, Конференција о европској безбедности и сарадњи (КЕБС).

Посебна хипотеза 3:

Битни циљеви војнополитичких односа две земље су били доста различити. Наиме, Југославија је настојала да опстане не припадајући ниједном блоку кроз очување самосталности, односно независности, суверенитета, територијалног интегритета, да изгради сопствени пут у комунизам атипичан осталим источноевропским земљама и да започне с новим спољнополитичким концептима несврстане политике, да окупи око себе новоослобођене државе тзв. Трећег света и да, коначно, избалансира тј. издиференцира своју спољну политику према двама

суперсилама у наредне две деценије. Остварење дугорочних циљева у овом смислу омогући ће јој Самит несврстаних земаља у Лусаки 1970. године и посета Југославији америчког председника Ричарда Никсона. Југославија је коначно трасирала и уобличила своју политику према великим силама (САД и СССР) почетком седамдесетих година (Вашигтонска и Московска декларација) на којој су се заснивали односи са два суперсилама у наредне две деценије.

За разлику од Југославије, САД су настојале да преко директне економске сарадње, проширења трговине, заједничких улагања, индустријске кооперације, сарадње на трећим тржиштима, војне помоћи, израде дугорочног програма научне, образовне и културне сарадње (Фулбрајтов програм 1964.) одрже Југославију бар привидно под својим утицајем и онемогуће њено приклањање или повратак земљама источног блока. Сједињене Државе су се параноично плашиле Брежњевљеве „доктрине ограниченог суверенитета“. Настојале су да смање затегнутост са Совјетским Савезом а тиме и могућност за рат кроз нови приступ, тзв. политику детанта. Оба циља су била у складу са основним реалитичким принципима опстанка и самопомоћи путем увећања моћи држава у анархичном систему.

Посебна хипотеза 4:

Делање Југославије и САД на спољном и унутрашњем плану. Југославија је била иницијатор прерастања доктринарних начела у политику несврстаности и радила је на константном побољшању односа са западним силама али и са СССР-ом. Настојала је интензивирати сарадњу са земљама Африке и Азије, док је на унутрашњем плану показивала велике осцилације у покушајима демократизације система (случај Ранковић 1966. године) и либерализације друштва. Истовремено се суочавала и са проблемом међурепубличког сукобљавања и јачања национализма (Хрватска и „маспок“) који су водили ка могућности распада федерације.

САД су подржавале југословенску политику и показале су благонаклон став према покрету несврстаних у коме ће Југославија имати лидерску позицију. Захваљујући политици детанта, дошло је до контроле наоружања (Разговори о ограничењу стратешког наоружања SALT). Сарадња између суперсила је постала чешића него непријатељски односи. Посете, културна размена, трговински споразуми и заједнички технички подухвати заменили су претње, упозорења и сукобе. САД и Југославија су обострано прихватиле нове спољнополитичке принципе у којима се наводило да су гарантовање мира и стабилности придржавањем принципа независности, узајамног поштовања и пуне равноправности суверених држава без обзира на разлике или сличности у њиховим друштвеним, политичким и привредним системима у пуној сагласности са духом и принципима Повеље Уједињених нација.

Посебна хипотеза 5:

Основна карактеристика у остваривању посматраних војнополитичких односа огледала су се у одлуци југословенског политичког руководства да се приступи либерализацији унутрашњих и диверзификацији спољних односа. САД су подржавале демократизацију и либерализацију југословенског друштва и улагале су огромна материјална средства у развој југословенске привреде и то кроз разна инвестициона улагања, дугорочне кредите, помоћ у храни и сл. и покушале су да решавањем предратних дугова са Југославијом овој земљи омогуће добијање кредита од Светске банке у циљу њеног претварања у релативно равноправног привредног партнера.

Посебна хипотеза 6:

САД су оквиру политике детаната, коју је водила администрација америчког председника Ричарда Никсона, подржавале југословенску политику мирољубиве коегзистенције. Несврстаност се седамдесетих година све више изражавала као политика регулисања целине односа у свету на прихватљивој основи, а не као политика одређене групације земаља које су настојале да остваре неке посебне циљеве у међународној заједници. Слабљење хладног рата и дијалог великих сила су водили закључку да су несврстани остварили део свог циља тј. избегавање блоковских конфронтација. Југославија је на унутрашњем плану добила обележја лабаве федерације, али је на спољном ипак задржала улогу лидера у покрету несврстаних и успела да одоли притисцима суперсила које су желеле да је подреде својим политичким циљевима. После дугих спољнополитичких лутања, Југославија је коначно пронашла платформу на којој су се заснивали односи са два суперсилама током седамдесетих и осамдесетих година XX века.

Посебна хипотеза 7:

Војнополитички односи Југославије и САД у периоду 1964-1974. године садржавали су особине и резултате који су се огледали у различитости и неуједначености у темпу развоја југословенско-америчких односа. Обе државе су на основу узајамних односа постигле одређене корисне резултате. Међутим, поред успеха, дошло је и до одређених последица које су проистекле као резултат успона и падова у односима између две земље. Обе државе су оствариле очекиване циљеве у односу на токове међународних збивања, уложена средства, мотиве и циљеве са обе стране.

Комисија оцењује да су хипотезе могле да буду и боље формулисане, али да након њиховог усвајања приликом пријаве рада више није било могуће да се мењају. Но, сматрамо да су у раду у значајној мери потврђене у својој суштини и да се у том смислу рад може сматрати успешним.

5. Опис садржаја (структуре по поглављима)

Кандидаткиња је овако поставила структуру рада:

ПРЕДГОВОР

УВОД

Осврт на историјат југословенско-америчких односа

1. УТИЦАЈ ЏОНСОНОВЕ ПОЛИТИКЕ ИНТЕРВЕНЦИОНИЗМА НА ЈУГОСЛОВЕНСКО-АМЕРИЧКЕ ОДНОСЕ (1964)

1.1 Југословенско-америчка билатерална сарадња у време Џонсонове администрације

1.2 Утицај Каирске конференције на односе Великих сила и Југославије

1.3 Импликације Хрушчовљеве смене на југословенско-совјетске односе

2. ПРЕЛАМАЊЕ ВИЈЕТНАМСКЕ КРИЗЕ НА ЈУГОСЛОВЕНСКО-АМЕРИЧКЕ ОДНОСЕ (1965)

2.1 Неке карактеристике међународне ситуације 1965. године

2.2 Вијетнам, велике силе и Југославија

2.3 Југославија и велике силе у светлу привредне реформе 1965. године

3. ЈУГОСЛАВИЈА, ВЕЛИКЕ СИЛЕ И БРИОНСКИ ПЛЕНУМ (1966)

3.1 Велике силе и вијетнамска криза

3.2 Рефлексије вијетнамске кризе на југословенско-америчке односе

3.3 Брионски пленум и његов одјек на Истоку и Западу

3.4 Економска политика и војни сегмент југословенско-америчке сарадње

3.5 Југословенско-совјетска билатерална сарадња

4. РЕФЛЕКСИЈЕ БЛИСКОИСТОЧНЕ КРИЗЕ НА ЈУГОСЛОВЕНСКО-АМЕРИЧКЕ ОДНОСЕ (1967)

4.1 Стање у међународним односима уочи избијања арапско-израелског рата

4.2 Арапско-израелски рат 1967. године

4.3 Југословенско-америчка сарадња као одраз блискоисточне кризе

5. ПОСЛЕДИЦЕ ДОКТРИНЕ ОГРАНИЧЕНОГ СУВЕРЕНИТЕТА НА ЈУГОСЛОВЕНСКО-АМЕРИЧКЕ ОДНОСЕ (1968)

5.1 Југословенско-америчка билатерална сарадња

- 5.2 Чешко пролеће и његов утицај на југословенско-америчке односе
- 6. ПОЧЕТАК ЕРЕ ДЕТАНТА.(1969)
 - 6.1 Преглед развоја међународне ситауције у свету и долазак Никсона на власт
 - 6.2 Никсон и политика преговарања
 - 6.3 Преламање вијетнамске кризе на односе великих сила и Југославије
 - 6.4. Југословенско-америчко посредовање у решавању Блискоисточне кризе
 - 6.5 Економска и војна сарадња Југославије са Великим силама
- 7. НОВИ АМЕРИЧКИ ПРИЛАЗ ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ПОЛИТИЦИ И ПОКРЕТУ НЕСВРСТАНИХ (1970)
 - 7.1 Промене и кретања у међународним односима
 - 7.2 Преглед стања југословенско-америчких односа уочи Никоснове посете Југославији
 - 7.3 Југославија и СССР уочи Конференције несврстаних у Лусаки 1970. године
 - 7.4 Институционализација Покрета несврстаних
 - 7.5 Никсонова посета Југославији 1970. године
 - 7.6 Велике силе и почетак кризе југословенског друштва
- 8. КРИЗА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ДРУШТВА И ПРИБЛИЖАВАЊЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ СЈЕДИЊЕНИМ ДРЖАВАМА(1971)
 - 8.1 Велике силе и кризајугословенског друштва током 1971. године
 - 8.2 Посета совјетског лидера Брежњева Београду 21. септембра 1971. године
 - 8.3 Титова посета Сједињеним Државама 28. октобра 1971. године
- 9. МЕЂУНАРОДНИ ПОЛОЖАЈ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ВРЕМЕ ДЕСТАБИЛИЗАЦИЈЕ ЊЕНОГ ДРУШТВА И ОЖИВЉАВАЊА ТРИАНГУЛАРНЕ ПОЛИТИКЕ КОЕГЗИ-СТЕНЦИЈЕ ВЕЛИКИХ СИЛА (1972)
 - 9.1 Америчка политика према дестабилизованом Југославији
 - 9.2 Југословенско-америчка војно-економска сарадња
 - 9.3 Никсон у посети Пекингу и Москви 1972. Године и импликације нове америчке политике на међународне односе
 - 9.4 Југословенска политика „клаткалице“ између Истока и Запада
 - 9.5 Улога великих сила и Југославије у решавању вијетнамске и блискоисточне кризе током 1972. године

10. РЕАФИРМАЦИЈА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ПОЛИТИКЕ ЕКВИДИСТАНЦЕ И АМЕРИЧКЕ ПОЛИТИКЕ ПРАГМАТИЗМА (1973)

10.1 Наставак југословенско-америчке билатералне сарадње током 1973. године

10.2 Рефлексије решавања вијетнамске кризе на Југославију и стање у међународним односима

10.3 Преламање блискоисточне кризе на југословенско-америчке односе

10.4 Алжирска конференција несврстаних 1973. године

11. ПОЛИТИЧКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ ВАШИНГТОНСКЕ ДЕКЛАРАЦИЈЕ НА ЈУГОСЛОВЕНСКО-АМЕРИЧКЕ ОДНОСЕ (1974)

11.1 Југословенско-америчка билатерална сарадња током 1974 године

11.2 Америчка политика према Југославији у контексту питања њеног опстанка

11.3 Афера Вотергејт и њен утицај на међународне односе

11.4 Југословенско-америчка сарадња у оквиру Кисинџерове посете Југославији 4. новембра 1974. године

11.5 Велике силе и улога Југославије у решавању блискоисточне кризе

11.6 Утицај кипарске кризе на велике силе и њихове односе са Југославијом

ЗАКЉУЧАК

У **Предговору** дисертације кандидаткиња упознаје са циљем и предметом дисертације, њеним очекиваним научним и друштвеним доприносом и значајем. Истовремено указује на релевантну литературу, као и архивску грађу (документацију) неопходну за израду ове тезе.

У **Уводу** кандидаткиња излаже кратак историјат односно преглед развоја војнополитичких односа између две земље. Уз то, сагледава њихов осцилирајући ток у посматраном периоду у контексту међународних односа који су их одређивали (вијетнамски рат, блискоисточна криза, „прашко пролеће“, Јомкипурски рат, кипарска криза).

У Првој глави под називом *Утицај Џонсонове политике интервенционизма на југословенско-америчке односе* кандидаткиња настоји да образложи тадашњу концепцију америчке спољне политике (интервенционизам) и њен утицај на свеукупне међународне односе и начин како се та политика рефлектовала на блоковски неангажоване земље. Анализира војнополитичке, економске, научне и културне односе између две земље у том периоду. Говори о последицама политике „неангажованих“ земаља, посебно Каирској конференцији, као важним догађајима

који значајно одређују билатералне односе. Истовремено, апострофира и промене на власти у СССР као важан моменат који се рефлектује на свеукупне међународне односе, па и односе посматраних државаа.

У другој глави, која носи назив *Преламање вијетнамске кризе на југословенско-америчке односе* кандидаткиња образлаже нову америчку доктрину и стратегију започету вијетнамским ратом и настоји да изнесе своја запажања о њиховом утицају на успоне и падове у развоју односа две земље. Кандидаткиња исцрпно говори о разлозима који доводе до потпуног окретања и зависности Југославије у економском смислу од Сједињених Држава. Настоји да укаже колико је у овом периоду била, како она то назива, танка линија која дели мале и велике државе обзиром на различитост њихових идеолошких и политичких оријентација.

У трећој глави *Југославија, велике силе и брионски пленум* кандидаткиња говори о децентрализацији и деетатизацији југословенског друштва, делимичној либерализацији привредног система, као чиниоцома који представљају велики проблем за југословенског председника Тита у моменту озбиљног заостравања односа са САД и повећаног совјетског притиска на Југославију да се укључи у социјалистички лагер. Уједно наглашава и образлаже своје налазе о опадању утицаја Југославије у несврстаном свету и незавидној позицији власти у Београду.

У четвртој глави под називом *Рефлексије блискоисточне кризе на југословенско-америчке односе* кандидаткиња објасни међународне односе уочи избијања арапско-израелског рата. Затим коментарише последице блискоисточне кризе на свеукупне односе Југославије и САД. Образлаже покушаје југословенског естаблишмента да достигну степен избалансиранијег односа Југославије по питању могућег доприноса двеју суперсила у разрешењу блискоисточне кризе. Истиче разлоге који су онемогућили Југославију да успешно одигра посредничку улогу у разрешењу арапско-израелског спора и довели до застоја и пада у развоју југословенско-америчких односа у свим сегментима дотадашње сарадње.

У петој глави под називом *Последице доктрине ограниченог суверенитета на југословенско-америчке односе* кандидаткиња образлаже негативне последице совјетске доктрине ограниченог суверенитета које доводе до поновне оријентације Југославије на тешњу, политичку и економску, али и војну, сарадњу са Западом попут оне у време Стаљина. Указује на озбиљне последице које југословенски спољнополитички заокрет ка Западу оставља на односе са несврстаним земљама. Истовремено, кандидаткиња образлаже и разлоге који су довели до лансирања новог југословенског концепта општенародне одбране и друштвене самозаштите.

У шестој глави *Почетак ере детанта* кандидаткиња дефинише нову, како оцењује, реалнију америчку политику која подразумева попуштање затегнутости између САД и преостале две велике силе. Коментарише америчку политику *lower*

profile (присуство које мање штрчи), која се своди на избегавање конфронтација и преговарање, и тумачи америчку политику одређења за политику тројног баланса. Истовремено, покушава да у томе позиционира несврстану Југославију и њено место у мјународним односима у том времену. Описује југословенско „спољнополитичко лутање“ и крупне заокрете у југословенско-америчким односима који су наступили преузимањем власти у САД од стране Ричарда Никсона.

У седмој глави *Нови амерички прилаз југословенској политици и покрету несврстаних* кандидаткиња образлаже међународну позицију Југославије и настојање њеног руководства да избори статус равноправног и самосталног партнера у односима са двома суперсилама. Југославија покушава да то оствари кроз наметање себе као предводника покрета несврстаних који доживљава институционализацију 1970. године у Лусаки и постаје важан међународни фактор. Та чињеница доводи до пораста, зближавања и повољно утиче на ток и развој југословенско-америчких односа. Долази до прве званичне посете једног америчког председника Југославији (Никсон) и оживљавања војне сарадње.

У осмој глави, под називом *Криза југословенског друштва и приближавање Југославије Сједињеним Државама*, кандидаткиња образлаже оне факторе који су утицали на сталну смену успона и падова у југословенско-америчким односима, покушавајући да уочи оне који би водили постављању односа на стабилнију основу. Описује начине на која су политичка руководства две земље, ослобођена идеолошких оптерећења, руковођена прагматичним интересима и циљевима унапредила билатералну срадњу, проширила обим трговинске размене, унапредила научну, културну, образовани сарадњу, довела до заједничких улагања, покренула војну сарадњу (обустављену још 1957. године). Указује на израду заједничке изјаве, познате као *Вашигтонска декларација*, која представља платформу будућих односа Југославије и САД.

У деветој глави *Међународни положај Југославије у време дестабилизације њеног друштва и оживљавања триангуларне политике коегзистенције великих сила* кандидаткиња упућује на разлоге који су утицали на југословенско руководство да на прелазу између 1960-их и 1970-их година поново покуша са вођењем избалансиране политике између Истока и Запада. Темељно су анализирани сви битни унутрашњи и међународни фактори који доводе до превазилажења неспоразума између две земље у том периоду и пружања америчке подршке југословенској независности.

У дестој глави *Реафирмација југословенске политике еквидистанце и америчке политике прагматизма* кандидаткиња указује на више могућих

искушења која су стајала на путу сарадњи између две земље почев од решавања мирним путем вијетнамског рата, тражења решења блискоисточне кризе, четврте конференције несврстаних у Алжиру... С ваљаном аргументацијом указује на успехе и неуспехе покушаја очувања стабилности односа и унапређење њиховог даљег тока развоја с обзиром на обостране жеље, а чији је смисао био, сматра кандидаткиња, да прагматизам надјача све разлике.

У једанаестој глави *Политичке импликације Вашингтонске декларације на југословенско-америчке односе* кандидаткиња образлаже сплет негативних унутрашњих и међународних околности (афера Вотергејт, кипарска криза) које нису ишле у корист југословенско-америчке сарадње. Међутим, исто тако указује на политичку паргматичност обе државе и исказивање интереса за даљим унапређењем и очувањем континуитета сарадње насупрот тадашњим потешкоћама. Тумачи и разјашњава прагматичност америчке политике на сонву предвиђања која су била повољна и наговештавала да је Југославија и као несврстана имала могућност да превазиђе све унутрашње противречности, сачува интегритет и на тај начин спречи могуће совјетске интервенције и допринесе очувању процеса детанта у Европи.

У **Закључку** је кандидаткиња дала сажет преглед историјата односа две земље као и свих међународних чинилаца који су на њих утицали. Указала је да су САД настојале да војно и политички задрже Југославију у својој интересној сфери и да је вежу за себе и у економском смислу. На тај начин би Југославију штитиле од совјетског утицаја и омогућиле јој опстанак кроз очување територијалног суверенитета и интегритета, без обзира на њен друштвени систем с којим се нису слагали. Ауторка је указала да је Југославија својом политиком мирољубиве коегзистенције, ангажовањем у покрету несврстаних и „политиком националног комунизма“, како то она назива, ојачала своју међународну позицију. Уз међународни углед и вештину њеног председника, у томе јој је много помогла нова америчка прагматична политика (у ери детанта), захваљујући којој је осигуран опстанак и очувана безбедност Југославије са свим њеним специфичностима.

Кандидаткиња је дисертацијом омогућила зиантересованој стручној и научној јавности да се упозна с новим сазнањима (подацима, чињеницама, закључацима, корисним информацијама) чијом се анализом, класификацијом и систематизацијом омогућава нови увид у сазнавање, сагледавање, тумачење и расветљавање односа између две потпуно различите земље у време биполарне поделе света и Хладног рата.

6. Методе које су примењиване у истраживању

Предмет конкретног научно-истраживачког пројекта, и научни циљеви који су у њему постављени су довели до примене већег броја научних метода истраживања. Важно је напоменути да је у методолошком смислу приступ овом истраживању био „синтетички“, чиме није била дата предност ни једном теоријско-методолошком правцу. Имајући у виду сложеност предмета истраживања, коришћено је више општенаучних метода у прикупљању података и њиховој обради. У овом истраживању су од општенаучних метода примењене следеће методе:

- хипотетичко-дедуктивна метода, која је омогућила трансформисање изворно искуственог сазнања у општије искуствене целине и из њих изведена правила. Хипотетичко-дедуктивна метода је била погодна за коришћење у конкретном истраживању с обзиром да се ради о искуственој методи која почива на укупном друштвеном и научном искуству као сложеној целини.
- метода моделовања је омогућила формирање модела разних типова и врста односа. Метода моделовања представља, у суштини, процес израде реалних, идеалних или идеализованих модела. Ова метода је коришћена за истраживање стабилности/нестабилности односа међународних субјеката.

Основни метод прикупљања података у овом истраживању била је анализа садржаја докумената. Анализа садржаја докумената је примењена прво у делу прикупљања података („грађе“) из докумената као неопходних извора. Током израде дисертације је коришћена метода квалитативне анализе садржаја која подразумева примену свих основних метода укључујући аналогiju, доказивање и оповргавање. У самом процесу израде тезе је коришћена превасходно квалитативна анализа садржаја узорка докумената, којом је извршен дубљи увид у њихов садржај и тиме омогућен допринос у сазнавању својстава истраживаних појава и њихових међусобних повезаности и условљености.

Уз анализу садржаја докумената, коришћен је и историјски метод критике извора.

Поред штампаних извора података, коришћен је и интернет, односно разне базе података. У дисертацији важне изворе података представљају научне студије, монографије, различити службени документи, стручни часописи и литература, приватна, лична документација (дневници, мемоари). Поред тога, коришћени су и различити визуелни и аудио-визуелни извори података.

7. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација мр Татјане Милошевић је испунила постављена очекивања и остварила задате научне циљеве. Ваљаном аргументацијом, заснованом на коришћењу необјављене архивске грађе (докуменатције као извора првог реда), али и на до сада познатим сазнањима других научних радника, кандидаткиња је постављене хипотезе у великој мери потврдила.

Овим истраживањем се дошло до нових научних резултата, чиме је омогућен допринос у сазнајној области с обзиром на недовољну проученост и испитаност сложених односа две земље на свим нивоима, почев од економских, политичких, војних, културних до научних. Кандидаткиња је, оцењује Комисија, допринела бољој научној спознаји предмета свог рада у истраживаном временском периоду, и то у мајвећој мери оригиналним и самосталним истраживањем.

Овом дисертацијом омогућено је стицање јасније слике о успешности функционисања тадашњег концепта југословенске спољне политике у једном од периода хладног рата, периоду великих криза, искушења и грубе примене притисака на земље које нису прихватале блоковску поделу света. Она представља корисно сазнање, које може да послужи као искуство за поуку свим данашњим актерима спољнополитичке сцене о успешности неког спољнополитичког концепта када је усклађен или не с духом једног времена, а посебно о вођењу избалансиране политике према блоковима, одржавању добрих односа са великим силама упркос свим међународним искушењима са којима се суочавала мала земља попут Југославије некад, односно Србије данас.

Резултати дисертације у одређеној мери доприносе и укупном фонду знања науке о међународним односима, а посебно спољне политике Југославије, Сједињених Држава и спољне политике као научне дисциплине уопште.

У њој је описано, а у значајној мери и разјашњено, протумачено и одговорено на питање о томе како је држава попут Југославије успела да одржи своју независну политику, опстане, избори се за сопствени суверенитет и интегритет и трасира свој пут у социјализам и несврстану спољну политику у време великих хладноратовских криза. Уз то, на начин с којим се не мора у свему сложити, новим приступом је објашњена успешност и умешност тадашњег југословенског политичког руководства, његове унутрашње и спољне политике, које је, захваљујући добрим проценама, лавирању и балансирању између два табора, обезбедило самосталност и опстанак својој земљи. У значајној мери је објашњена улога Југославије као тадашњег предводника покрета несврстаних земаља и њен утицај као важног међународног фактора на збивања на светској сцени.

Докторатом је делимично омогућено боље тумачење и разумевање догађаја из једног периода наше прошлости и дат је прецизнији увид у постигнуте резултате

једне политике, који би могли да проуче креатори и реализатори спољне политике, обзиром да Република Србија поново актуелизује сарадњу са САД (наравно, на другачијим основама и у другим међународним околностима).

Дакле, може се закључити да је дисертација кандидаткиње научно и друштвено оправдала очекивања од једне докторске дисертације, да је потребна стручњацима, али и широј друштвеној јавности, а посебно оним групацијама које по природи своје професије делују активно у политичким процесима или се баве стручним и научним радом у области политичких наука, нарочито у међународним односима, или неким сродним научним дисциплинама.

ЗАКЉУЧАК

На основу претходно изнетог, Комисија сматра да написана докторска дисертација кандидаткиње мр Татјане Милошевић „Војнополитички односи Југославије и САД 1964-1974.“ представља оригинални научни рад и допринос науци о међународним односима, односно неким њеним дисциплинама, посебно спољној политици, да је у великој мери остварила постављене циљеве и доказала полазне хипотезе, чиме су испуњени битни услови за успешну израду докторске дисертације, па предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука да овај извештај усвоји и упути Већу научних области правноекономских наука на Универзитету предлог да се рад кандидата оцени као подобан за јавну одбрану, те да се након тога закаже јавна одбрана пред комисијом у истом саставу.

Београд, 28. јула 2016.

Чланови Комисије:

проф. др Љубинка Трговчевић-Митровић

др Миле Бјелајац, научни саветник

проф. др Драган Р. Симић

проф. др Иво Висковић